

Oreskogen

Ett levande skogslandskap i norra Rättvik

Inventeringar av skyddsvärda skogar utförda under år 2011-2012

Ett samarbetsprojekt mellan Naturskyddsföreningen i Rättvik och Rättviks kommun.

Författare: Sebastian Kirppu och Bengt Oldhammer

För innehåll och framförda åsikter svarar författarna.

Denna inventering och rapport är finansierad med LONA-medel. LONA är en förkortning för Lokala Naturvårdssatsningen.

Under tre år, 2004-2006, fanns LONA-medel för satsningar på naturvård och friluftsliv i kommunerna. Utvärdering av satsningen visar att LONA var mycket uppskattat. Regeringen aviserade nya medel i prop. 2008/2009:214 Hållbart skydd av naturområden.

Naturvårdsverket förmedlar numera pengar till länsstyrelserna ur anslaget för biologisk mångfald.

Bild framsida: Naturskog på Granbergsboberget.

Bild baksida: Jätteavverkning väster om Lomtjärn

Alla bilderna i rapporten är tagna av Sebastian Kirppu om inte annat anges.

Bilderna är fotograferade i inventeringsområdet Oreskogen.

Bakgrundskarta©lantmäteriet ärende 106-2004/188W

Tryckning:

Innehållsförteckning

Förord	4
Sammanfattning	5-7
Översiktliga siffror för Oreskogen	5
Oreskogen - ett levande skogslandskap i norra Rättvik	7-8
Landskapet runtomkring	9-10
Inventerings- och artkurser	10-11
Kort om tidigare inventeringar (Bengt Oldhammer)	11-16
Resultat över skyddsvärda områden	17-34
Karta	17
1. Norr och söder om Fräkentjärnarnas NR	18
2. Håvahögsten	19
3. Väster Storejen	20-21
4. Norr om Södra Ormtjärn	21-22
5. Norr om Tansen	22-23
6. Holmberget syd	23-24
7. Långängestjärn	24-25
8. Söder om Tansen	25-26
9. Lill-Trollmosseberget och Stortrollmosseberget	26
10. Hålskärstjärnarna	27-28
11. Flodsjöarna	28-29
12. Idsjöarna	29
13. Sumparna vid Hållåhedens Naturreservat	29
14. Vangsjölikten	29-30
15. Brännvinsberget	30
16. Filingsåsen-Svartbrunnen	31-32
17. Notsjöberget	32
18. Lomvikstjärnarna	33
19. Söder om Stora Tjädersjön	34
Slutord	35
Bilder från Oreskogen	36
Artlista	37-38
Karta över avverkningsanmälningar i landskapet	39
Ekopark Ejheden	40
Litteratur	41

Förord

Under åren 2011-2012 har Naturskyddsföreningen i Rättvik haft ett LONA projekt igång där man inventerat ett landskap norr om Dalfors och Furudal. Inventeringen har haft som mål att kartlägga gammelskog med höga naturvärden samt att peka ut ett skogslandskap med en ekologisk funktionalitet.

Skogarna i norra delen av Rättviks kommun har sedan länge varit kända för den stora andelen gammelskog och här finns idag flera av länets finaste skogsreservat. Tallskogarna är dominerande i landskapet men granskogar finns samt en av landets allra finaste lövbrännor, Gåsberget.

För att ro projektet i land ansökte Naturskyddsföreningen tillsammans med Rättviks kommun LONA bidrag via länsstyrelsen och blev beviljade detta.

På följande sidor finns områdesbeskrivningar från de utpekade delområdena där naturvärden, artfynd samt framtida skyddsbehov finns att läsa. Inom varje storområde finns visserligen små hyggen och ungskogar men dessa finns med på grund av att arronderingen blir svår att få till annars. Det kan även vara så att vissa skogsområden inom utpekade delar kan ha avverkats under rapportens tillkomst.

Naturskyddsföreningen i Rättvik

Margareta Wikström
Ordförande

Rättviks kommun

Pia Söderström
Kommunekolog

Sammanfattning

Oreskogen är ett levande skogslandskap i norra Rättvik och är på sätt och vis ett unikt landskap där flera skyddsvärda naturskogar har kartlagts under inventeringsåren 2011-2012. Inventeringsområdet ligger norr om Furudal och Dalfors i Ore socken, Rättviks kommun. I rapporten pekas 19 stycken skyddsvärda skogsområden ut, deras areal uppgår till 8 200 hektar och de ingår delvis i den av Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen utpekade värde trakten Gåsberget-Ejheden och delvis i Sveaskogs Ekopark Ejheden (se redovisning på sidan 4 och karta på sidan 15).

Detta levande skogslandskap i norra Rättvik har under inventeringen visat sig vara ett av de sista och största landskapsområdena i Sverige där det fortfarande finns stora andelar gammal naturskog kvar i den mellanboreala zonen. Detta faktum är vid närmare eftertanke både häpnadsväckande och oroväckande, och något som ingen tidigare insett.

Dalarnas län har visat sig vara av nationellt intresse för naturvård på landskapsnivå. I länet har de senaste tre åren upptäckts två större landskapsområden, Oreskogen i Rättviks kommun och Vildmarksriket i Mora-Leksand-Vansbro kommuner. Båda dessa landskap är unika ur ett skogsekologiskt perspektiv och kan vid rätt förvaltning leva upp till miljö- och skogspolitiska mål och internationella åtaganden som t ex att stoppa utarmningen av biologisk mångfald till år 2020, men också Nagoya avtalet där 17 % av landytan i ekologiskt representativa naturmiljöer ska skyddas. Alla dessa miljömål och avtal har Sverige åtagit sig att klara. För att visa att alla åtaganden inte bara är fina ord på pappret måste det till agerande i verkligheten vilket betyder:

- **att** kraftfulla åtgärder måste sättas in för att hindra ytterligare fragmentering av landskapet. I klartext betyder det ett stopp för ytterligare kalavverkningar i skyddsvärda naturskogsobjekt.
- **att** en större landskapsanalys måste iscensättas av Länsstyrelsen, inte minst med tanke på att förestående storskaliga vindkraftsparker planeras i norra Rättvik och angränsande områden i Hälsingland.
- **att** en kompensation för vindkraftsexploateringen är att skydda all skyddsvärd naturskog som finns kvar, däribland de objekt som pekas ut i denna inventeringsrapport.
- **att** Ekoparksplanen på Sveaskog revideras. Det är positivt att Sveaskog har skapat Ekopark Ejheden men den är alldeles för liten för att själv kunna bevara biologisk mångfald på landskapsnivå. Bränningsarbetet som planerats inom Ekoparken måste snarast igångsättas.

Denna inventering har påvisat detta landskaps stora naturvärden och potential för ett landskapsekologiskt arbete. Inom inventeringsområdet finns en rik artdiversitet och denna inventering har påvisat 61 olika sällsynta och rödlistade arters förekomst. Här finns också en grön infrastruktur för att uppnå ett landskap där skogsbiologiska värden blir bevarade samtidigt som skogsbruket lever upp till det krav på jämställdhet med naturvärden, som Skogsvårdslagens portalparagraf förordar. Oreskogen visar också vad som krävs och hur ett landskap bör se ut för att uppnå de nationella miljömålen om "levande skog" och "ett rikt djur- och växtliv".

Vid en sammanräkning av arealer visar det sig att skogslandskapet Oreskogen lever upp till de råd som naturvårdsbiologisk forskning ger vad gäller arealer för att kunna leva upp till miljömål och internationella åtaganden, nämligen att 20 % av skogen måste skyddas. Detta för att djur och växter som har sin hemvist i skogen ska kunna bevaras på lång sikt.

I landskapet Oreskogen visar det sig att gammelskogen som också har höga naturvärden utgör ca 21 % av det drygt 5 kvadratmil stora landskapet. Detta gör landskapet till ett av de få riktigt stora områdena i landet nedom fjällnära skogar och högläggesskogar som kan nå upp till de krav som forskningen ställer för ett ekologiskt funktionellt skogslandskap.

Översiktliga siffror för landskapet Oreskogen

Storområdet	52 000 hektar
Sjöareal (ca)	2 000 hektar
Landareal	50 000 hektar
Sveaskogs ekopark Ejheden	6 891 hektar

Sveaskogs ekopark ingår helt och hållet i storområdet Norra Rättsviks naturskogslandskap och flera av de utpekade skyddsvärda områdena i rapporten ligger inom Ekoparkens areal. Enligt Sveaskogs ekoparksrapport ska 46 % av skogsmarksarealen inom ekoparken användas till naturvårdsändamål.

Skyddsvärda skogar och naturreservat i landskapet Oreskogen

Utpekade skogar	8 305 hektar
Befintliga reservat	1 389 hektar
Fräkentjärnarna	104 hektar
Tarveroxberget	64 hektar
Gåsberget	500 hektar
Hållåheden	86 hektar
Huvudklitten	32 hektar
Trollmosseskogen	547 hektar
Djursjöberget	56 hektar

Summa 9 694 hektar

Nyckelbiotoper utanför de utpekade skogarna i landskapet Oreskogen

Bolagens nyckelbiotoper	600 hektar
Skogsstyrelsens nyckelbiotoper	80 hektar

Den totala arealen skog med höga naturvärden i skogslandskapet Oreskogen uppgår till hela 10 374 hektar när man räknar ihop alla ovanstående siffror (det kan givetvis finnas små oupptäckta skogsområden). Detta utgör ca 21 % av det stora inringade landskapsområdet. En mycket ansenlig siffra som lever upp till naturvårdsforskningens indikationer på att minst 20 % av skogarna måste skyddas för att leva upp till de miljömål om att bevara levande skogar och ett rikt djur- och växtliv. Där av namnvalet på denna rapport, Oreskogen - ett levande skogslandskap i norra Rättsvik. Naturskyddsföreningen i Rättsvik har framställt denna inventeringsrapport för att påvisa det viktiga i att bevara skogslandskap för naturen själv att få råda över men också för att få en plats där skogsekologiska faktorer får en chans att utvecklas och bestå. En plats där skalbaggar på den nyliga döda tallveden får fortplanta sig, där fläckporingen kan sprida sina sporer till en annan liggande död tallstock och bilda

fruktkroppar eller där både lavskrikan och kungsörnen får fortsätta sprida sina gener för framtida generationer i naturskogarna.

Förhoppningen är den att denna inventeringsrapport kan bli en inspiration för både markägare och myndigheter att bevara ett ekologiskt funktionellt skogslandskap. Ett arbete som kräver samarbete, dialog och en stark vilja att låta demokratiska beslut och internationella åtaganden få vara rättesnöret för att ro i hamn en grön infrastruktur och vara en förebild för hur ekologiskt funktionella landskap byggs upp och förvaltas men framför allt bevaras.

Orskogen - ett levande skogslandskap i norra Rättvik

Dalarna är ett av de skogsrikaste länen i landet och vårt län har också kvar en ansevärd andel gammelskog (kontinuitetsskog, skogar med lång naturlig historia utan alltför stor påverkan av människan). Med andra ord har Dalarna ett riksansvar för den ekologi och biologiska mångfald som är knuten till taigan och framför allt tallskog, särskilt som det visar sig att just denna del av barrskogen, mellanboreal zon, är det skogslandskap som det skyddats allra minst av i landet.

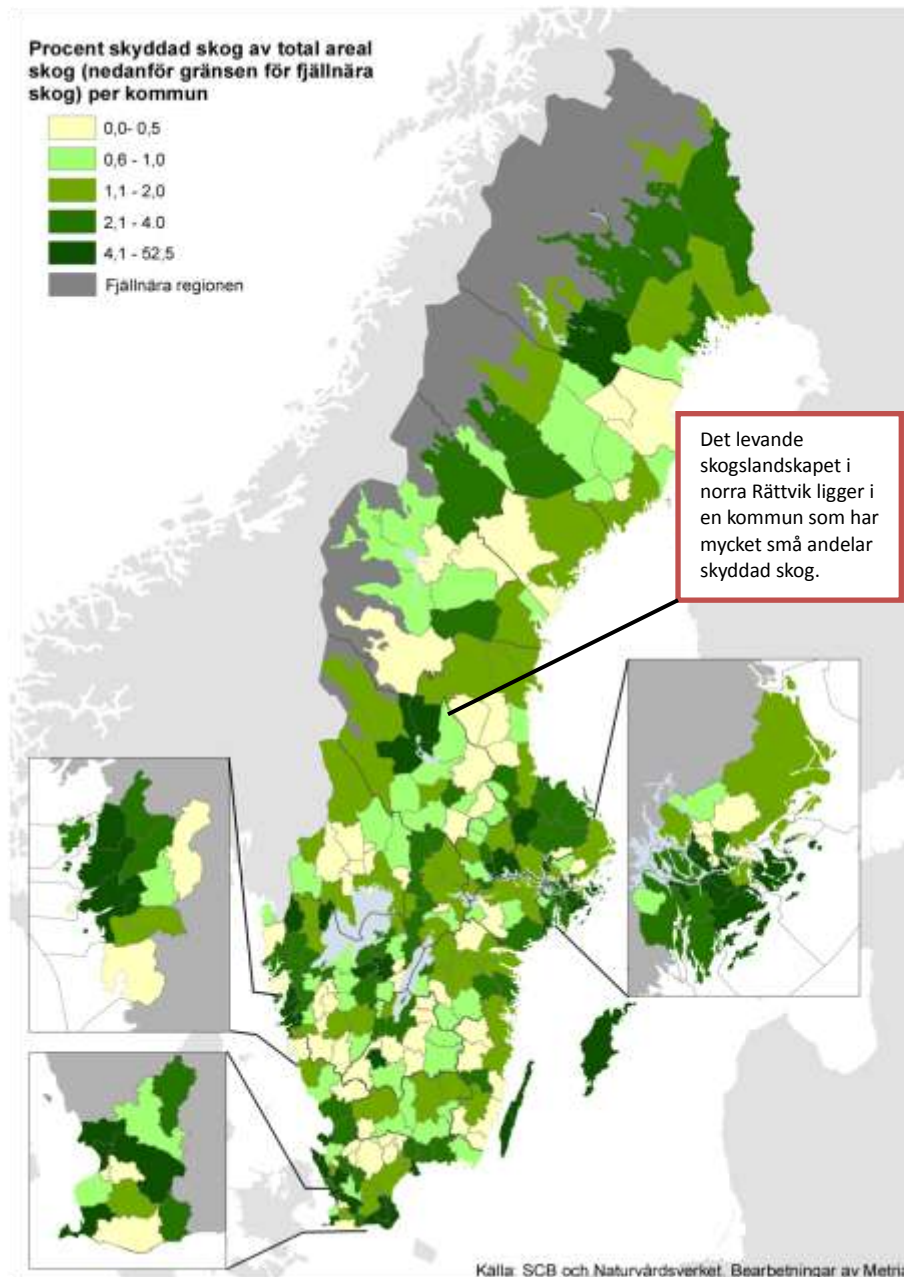
Norra delen av Rättviks kommun är ett skogslandskap med stora andelar gammal skog med höga naturvärden. Det har påtalats från flera olika håll, framför allt från jägare, fågelskådare och skogsintresserade människor. Oreskogen är också utpekad av Per Angelstam i den analys av gammelskog i tallvärdetrakter som han gjort på uppdrag av Länsstyrelsen i Dalarnas län. Skogarna från Gåsberget till Ejheden är det största kända sammanhängande inom det inventerade storområdet, drygt 6000 hektar stort, enbart brutet av sjöar och mindre våtmarker. Dock upptäcks under inventeringens gång att markägarna, Bergvik skog AB och Sveaskog, fortfarande avverkningsanmäler och avverkningsplanerar gammelskogar med höga naturvärden.

Rapporten om Vildmarksriket (Kirppu och Oldhammer 2010) gav idén att göra en liknande granskning av denna del av länet och kanske få till stånd en liknande rapport från en annan del av länet. Inventeringar av detta landskap tog fart redan år 2011 då ett LONA-projekt kom till stånd genom ett samarbete mellan Naturskyddsföreningen i Rättvik och Rättviks kommun.

Den viktigaste enskilda åtgärden på kort och lång sikt är att hindra en ytterligare förlust av skogar med höga naturvärden på grund av traditionellt kalhyggesbruk (inklusive i Ekoparken). Positiva faktorer finns i de stora arealer som brunnit under den senaste tjugoårsperioden, vilka torde närma sig 400 ha, varav åtminstone 100 ha stående skog har bränts (Wikars 2006). Annat positivt är att Sveaskog skapat en Ekopark och att Bergvik delvis har avsatt relativt stora skogsområden frivilligt. En fortsatt brandpräglighet av skogarna är önskvärd och en stor förhoppning finns till Sveaskogs löften om stora arealer skogsbrand inom Ekoparken för att återskapa en naturligare beståndsstruktur gynnsam för hotade arter.

En revidering av ekoparksplanen bör gärna ske för att inkludera nya fakta om arters förekomst och krav i området. Den viktigaste slutsatsen här är att existerande stora sammanhängande naturskogsområden med höga bevarandevärden kommer att kraftigt minskas i areal om planen genomförs med nuvarande inriktning. Detta trots att en tydlig

strävan kan ses i den befintliga planen i att hålla samman dessa. Det är främst en fråga om att en alltför hög andel ska skötas med ordinärt produktionsskogsbruk.

De utpekade skyddsvärda skogarna i det levande skogslandskapet i norra Rättvik måste skyddas. De är de sista större sammanhängande natur- och gammelskogsområdena med höga bevarandevärden i området. Inom utpekade områden finns bra möjligheter att även bränna sådana yngre skogar som kommit med av arronderingsskäl och därmed förstärka de, i första hand, gammelskogar som har de höga naturvärdena. Oreskogen kan närmast jämföras med Vildmarksriket i gränstrakterna Mora, Leksand och Vansbro. Dessa områden visar att Dalarnas län har unika möjligheter att bevara skogslandskap som är ekologiskt funktionella om områden som dessa bevaras. Dessvärre fortgår och accelererar den fragmentering som skett det sista halvsekllet i dessa båda ekologiskt viktiga skogslandskap.

Omgivande landskap

En del områden i Orsa kommun ligger vid gränsen till Rättvik och blir därmed viktiga pusselbitar som kan stärka naturskogsvärdena i Rättviks kommun och vice versa.

Värmdersåsens skogar i Orsa ligger närmast, men det finns också flera andra naturreservat och ännu oskyddade naturskogar i nordöstra delen av Orsa. Oreälven och dess kanter har naturvärden i form av sandbarrskogar och andra skogar med höga naturvärden och blir en pulsåder genom landskapet. Dock har Oreälvens skogar ännu inte inventerats. En liknande pulsåder är Voxnan som idag är naturreservat och ligger i Gävleborgs län samt gränsar till Oreskogen.

Med tanke på att den norra delen av Rättviks kommun nu inventerats och har visat sig hålla höga naturvärden av skogsekologisk karaktär bör en översiktlig inventering av intilliggande skogar göras. Då först och främst i Orsa kommun för att få till en grön infrastruktur för skogslandskapet i de nordöstra delarna av länet. Ännu hellre borde en ekologisk landskapsanalys och planering göras av denna nordöstra del. Detta är troligen den Skandinaviska halvöns sydligaste utpost för ett ekologiskt funktionellt skogslandskap i mellanboreal zon som vid än mer fragmentering mest troligen kommer vara blott ett minne av sitt forna jag.

Ett jättehugge där en avverkad gammal tallskog med höga naturvärden försvunnit. När sådana här skogar försvinner återkommer de inte och en förlust av biologisk mångfald och ett skogsekosystem satt ur spel är ett faktum.

Gåsbergets naturreservat torde vara en av landets allra finaste lövbrännor (lövrik naturskog uppkommen efter skogsbrand) och lyser i landskapet tack vare den stora mängden lövträd uppkomna efter 1888 års storbrand. Lövbrännor av detta slag var i naturskogslandskapet en

vanlig syn. Men det moderna industriskogsbruket där naturskogar avverkas till fördel för planterade monokulturer med tall och gran skapar ekologiska öknar av det svenska skogslandskapet. Skillnaden mellan naturskogen (Gåsberget), hyggen och virkesåkrarna visar sig tydligt i bilden nedan. Det är skarpa gränser mellan det stora området med höstfärgad taiga dominerad av lövträden asp, björk och sälg och de gröna plantagerna och nakna hyggen till höger i bild.

Gåsberget lyser gul vid horisontlinjens vänstra halva.

Inventerings- och artkunskapskurser

Oreskogen har varit föremål för denna inventering som syftar till att peka ut de skogar som har de högsta naturvärdena samt utgör en skogsbiologisk grund för ett ekologiskt funktionellt skogslandskap där de djur och växter som hör hemma i den svenska skogen ska kunna leva vidare. Från början har flygbilder studerats på google maps och www.hitta.se för att finna ut var de sista större resterna av äldre skog finns. Gamla inventeringar av området har gett ytterligare information om landskapet. Fältarbetet har gått ut på att besöka så mycket som möjligt, med tanke på den korta tid som fanns till hands, av området och få till yttergränser för vad som kan tänkas vara av den kvalitet som krävs för en ekologisk funktionalitet. Det har också varit mycket bilåkande på skogsbilvägar för att se hur skogarna ser ut och hela tiden göra korta stopp för att gå in i skogen och göra naturvärdesbedömningar av skogarna. Fältinventeringar av signal- och rödlistade arter har också gjorts i delar av områdena, framför allt i skogar som är avverkningsanmälda men också lite här och var i skogarna för att kunna utröna var de ungefärliga gränserna för skyddsvärd skog ska gå. Ett stort antal fynd av signal- och rödlistade arter har gjorts under inventeringens gång även i avverkningsplanerade skogar. Det är ledsamt att se hur äldre skogar med så många fynd av dessa sällsyntheter, knutna till just tallnaturskogens ekologi, fortfarande blir hotade till sin existens trots år av miljöcertifiering och fortbildning av personal på skogsbolagen.

Det har även varit kursverksamhet med både Naturskyddsföreningen och Fältbiologerna i detta skogslandskap där skogs- och naturintresserade människor har fått ta del av naturskogens gömmor av stora och små men framför allt sällsynta arter av svampar, mossor, lavar och djur. Med den entusiasm som de deltagande människorna visat under kurserna inser man också potentialen för naturturism i ett skogslandskap som detta men då måste

även naturen få leva för att kunna ge besökarna något i gengäld i form av naturupplevelser utöver det vanliga. Som t ex att kunna vandra en hel dag i en skog utan att behöva se ett hygge eller en ungskog, kanske få uppleva lavskrikans närgångna besök eller kungsörnens spelflykt över gammelskogsberget.

Fläckporing på gammal tallåga.

Kort om tidigare inventeringar

Den insikt som nu framstår som självklar tog lång tid att upptäcka och förstå. Här följer en synnerligen kortfattad historik med några viktiga stolpar över tidigare inventeringar, summerad av Bengt Oldhammer.

På grund av inventeringsuppdragets högst begränsade omfattning har det inte funnits tid med fördjupningar.

Redan i mitten av 1970-talet konstaterade en av Erik Rosenbergs vänner, Holger Viberg, att vittryggiga hackspetten (naturskogarnas flaggskepp) i norra Orsa och norra Ore minskat och inte längre var årsviss. Viberg konstaterade också utifrån sina fågelstudier i norra Rättvik att duvhöken (en gammelskogsart) minskat till hälften sedan 1950 (Kjell Bylin Dalarnas Fåglar 1975). Men områdets upptäckt började egentligen inte på allvar förrän Rolf Lundqvist inventerade lövbrännan vid Gåsberget i början av 1980-talet. En rapport om det fantastiska området publicerades av Länsstyrelsen 1986. Han var ute i grevens tid då delar av lövskogen redan avverkats av Korsnäs och väg byggts in vid Gåsberget för fortsatt destruktion av naturvärdena. Vid näraliggande Tenningbrändan i Orsa kunde Lundqvist samtidigt fotografera stora vältor med lövträd längs vägkanterna (Lundqvist 1997). Utarmningen var i full gång redan då.

Tack vare inventeringen av Gåsberget blev det sedermera ett naturreservat på drygt 500 hektar, vilket var ett par hundra hektar mindre än vad Lundqvist föreslagit.

Gåsbergets lövbränna

Rapporten om Gåsberget har tryckts i två upplagor av Länsstyrelsen och den senaste är från maj år 2000. Den omfattar 150 sidor och har utförliga artlistor och massor av information om natur och historia som är nödvändig för att förstå viktiga frågeställningar om naturskogens utseende och dynamik i norra Rättvik.

Vid flera tillfällen sedan 1980-talet har områden i Gåsbergets närhet uppmärksamats och rapporterats till Länsstyrelsen av ideell naturvård. Bland annat föreslogs skydd av hela dalgången från Trollmossberget i norr och ett bra stycke söder om Gåsberget i boken "I vargens spår – vandringar i Furudalsreviret", utgiven av Rättviks Naturskyddsförening 2004.

Skogsstyrelsen gjorde en del tidiga inventeringar i området. En tjänsteman på Skogsstyrelsen som följde reglerna registrerade helt korrekt en mycket stor nyckelbiotop vid Stor-Trollmossberget. Ansvariga på Korsnäs höll på att gå i taket och blev rädda över att denna nyckelbiotop skulle bli prejudicerande för deras kommande avverkningar av tallnaturskog. Ytterligare två inventeringar gjordes i samma område av den enkla anledningen att Skogsstyrelsen och Korsnäs ville ha ett annat resultat. Inventering nummer två vidhöll att området var skyddsvärt. Den tredje och sista inventeringen blev en uppvisning av skogsstyrelsepolitik i den högre skolan. Med knapp marginal på några få procent visade det sig att området plötsligt inte var nyckelbiotop och inte behövde skyddas! Detta är ganska intressant idéhistorisk information med tanke på dagens debatt om tallskogens naturvärden i Dalarna. Redan då fanns aningar om dessa, men man förstod inte riktigt hur stora värdena var och hur informationen skulle tolkas. Dessutom har kunskapen om signalarter i tallskog ökat sedan detta hände för cirka 15 år sedan. Hur som helst är det ursprungliga nyckelbiotopsområdet idag naturreservat. Dessutom har Sveaskog kompletterat med en ekopark längre norrut.

Många inventeringar av framförallt insekter har gjorts av Lars-Ove Wikars vid såväl Gåsberget som Ejheden och de båda Trollmossbergen (se litteraturlistan). Flera rapporter har publicerats, bland annat av Länsstyrelsen Dalarna. Mycket stora naturvärden har därmed lyfts fram i dagens ljus, varav särskilt kan nämnas brandberoende insekter, dels i lövskog, dels i tallskog. Faktum är att denna trakt, och näraliggande områden i den angränsande kommunen Orsa, är bland de mest välundersökta i Dalarna för flera olika insektsgrupper. Totalt har 560 skalbaggsarter påträffats, varav 300 är vedlevande. Cirka 30 rödlistade arter är påträffade, mestadels vedlevande skalbaggar. Andra exempel på inventeringsresultat är Olof Hedgrens uppgifter om den hotade brokig barksvartbagge *Corticeus fraxini*. Norra Rättvik är enda området i Dalarna den var vanlig i.

Gnagspår av mindre mörghorrie som är art som skapar förutsättningar för ett flertal sällsynta skalbaggar att leva i tallnaturskogen.

Brandprägel i området är stor. Det är inget nytt. Men ett mycket större område än man tror brann förmodligen 1888, och inte bara där det senare uppkom löv. Skogsavverkningar har förstärkt påverkat området kraftigt. Mycket av de kvarvarande skogarna är blockiga och magra. Saftigaste timret högs på 1800-talet, inte minst tack vare rikligt med vattenvägar och ett huggarcentrum i Ejheden. Idag karakteriseras området ofta av kläna och lövrika tallskogar med rikligt med död ved. Förmodligen är detta en av orsakerna till att allt ännu inte är skövlat och förstört.

Brandstubbe med minst 5 invallningar från tidigare skogsbränder.

Från Gåsberget finns flera olika specialundersökningar av flora, fauna och funga, bland annat markfaunaundersökningar av Waldén med många intressanta snäckor. En del av forskningen finns redovisad i Lundqvists andra upplaga av rapporten Gåsberget, som tidigare nämnts.

En del experiment och undersökningar pågår, bland annat av Torbjörn Kronestedt, expert på spindlar på Naturhistoriska Riksmuseet, och med sommarboende i Ore.

Ornitologen Ulf Kolmodin, vars fru är från Ore, har vistats i Östanvik i 50 år på somrarna och under denna tid besökt norra delen av Rättvik och angränsande trakter. Jämfört med hur det såg ut i början i Ore och på Orsa besparingsskogs marker summerar han dagens läge med en huvudskakning, "det mesta förstört och omvandlat". Dock visar denna rapport att det finns fina skogar kvar och att det ännu finns ett hopp om att bevara ett funktionellt skogsekosystem här i Det levande skogslandskapet i norra Rättvik.

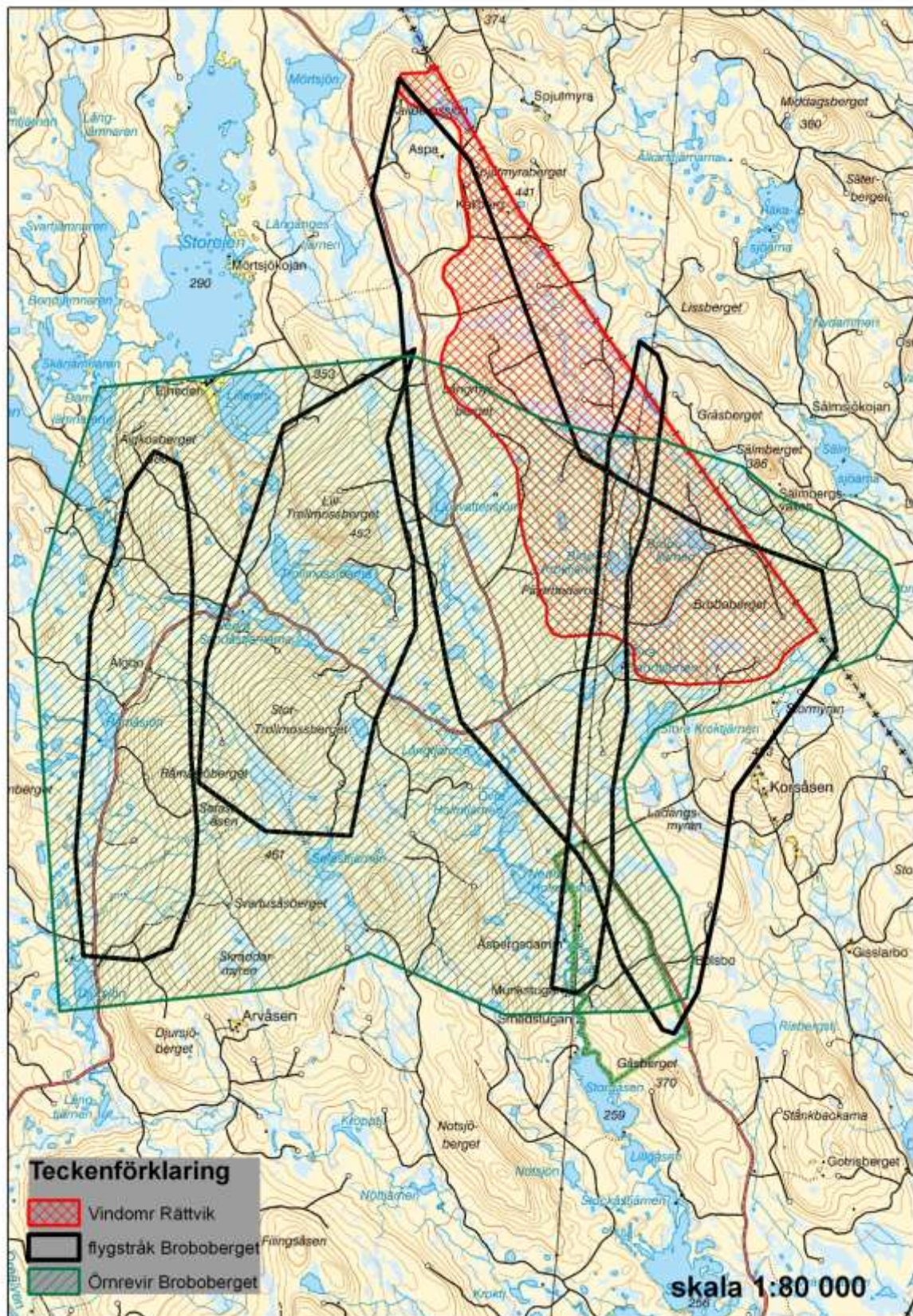
Till detta kan nämnas mångåriga studier av rovfåglar och rovdjur i norra delen av Rättviks kommun. Där finns numera såväl varg, lo, björn, järv, utter och kungsörn samt även havsörn

som på senare tid kan betraktas som årsvis. Havsörnen är under ökning och skulle i en nära framtid mycket väl kunna häcka med både ett och två par i Rättviks kommun. Dessutom måste naturligtvis nämnas det omfattande arbete med trädristningar av vallkullor som Rolf Lundqvist (2007) för närvarande utför. Merparten av ristningarna i Dalarna ligger just i norra delen av Rättviks kommun. Vanligen återfinns ristningarna i ohuggna och skyddsvärda naturskogar. Att spara naturskog är också att värna kulturvärden, kända såväl som ännu inte upptäckta. Huggs skogen försvinner de definitivt.

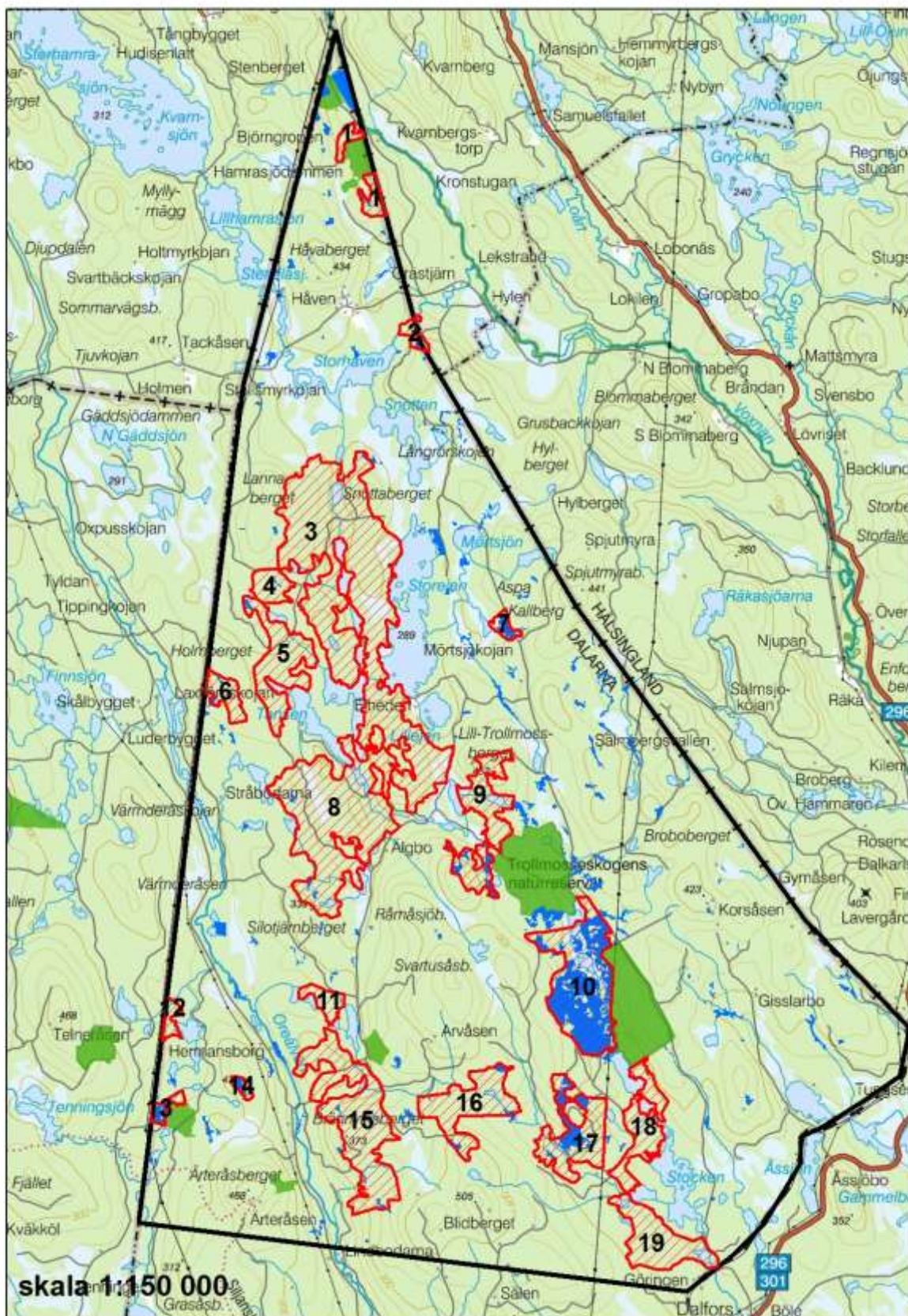
Rolf Lundqvist vid en av de många trädristningarna i Rättviks kommun.

Under år 2011 gjordes inventeringar av kungsörn kring Broboberget som ligger i östra kanten av Oreskogen. Här finns minst ett örnrevir och här nedan är en karta över flygstråk som örnar använder frekvent i området.

Resultat över skyddsvärda områden i Oreskogen

Gröna områden är naturreservat, blå områden är nyckelbiotoper och rödstreckade områden är de utpekade skogarna i Oreskogen som här nedan beskrivs.

1. Norr och söder om Fräkentjärnarnas naturreservat (70 hektar)

Naturreservatet Fräkentjärnarna omges både i söder och i norr av fina naturskogar dominerade av tall men även inslag av gran och löv. Dessa skogar är delvis påverkade av gallringar gjorda under de senaste decennierna vilket givetvis varit negativt för den biologiska mångfalden och skogsekosystemet. Men dock inte i en sådan omfattning som ett kalhygge hade varit. Då skogen fortfarande står kvar och är av rätt proveniens samt att skogens naturvärden finns kvar, trots den blivit naggad i kanten, finns här en stor potential för att bevara denna mångfald. I skogen finns gammeltallarna kvar, här syns dimensionsavverkningsstubbar, torrfuror och naturliga högstubbar. Lågor i alla nedbrytningsstadier finns, allt från nyligen omkullfallna klena självgallrade lågor till de historiska seklens mossiga grova tallågor. Liksom i många av de andra äldre tallskogarna i detta landskap hittar man spår av mindre mörghjör, en viktig signalart för vedlevande skalbaggar och deras ekologi.

Fräkentjärnarnas naturreservat skulle med en utökning av sin areal med dessa skogsområden bli en än mer funktionell naturskog som i detta landskap skulle vara en av hörnstenarna för en grön infrastruktur för att bevara biologisk mångfald och ett levande skogsekosystem på landskapsnivå. Området måste skyddas.

Arter

Garnlav NT, violettgrå tagellav NT, vedflamlav, kortskaftad ärgspik, blågrå svartspik NT, lunglav NT, skrovellav NT, stuplav, dvärgbägarlav NT, vedskivlav, vitgrynig nållav, vågig flarnlav NT, kolflarnlav NT, liten spiklav, dropptaggsvamp, vedticka, gräddporing VU, spadskinn VU, vaddporing NT, gränstikka NT, vedtrappmossa NT, knärot NT, bronsbjon, mindre mörghjör.

2. Håvahögsten (52 hektar)

Området Håvahögsten är uppdelat i två lika stora delar på varsin sida av en skogsbilväg. Den södra delen är ett berg med en brant väst- och nordsluttning, (nordostsluttning på andra sidan länsgränsen) som ställvis har karaktär av en lövbränna i ett sent stadium. Den norra delen är en flack tallskog på blockig moränmark och gränsar i nord och väst till den fint strömmande Håvaån. Skogen är dominerad av tallnaturskog i 120-140 års ålder. Här pågår självgallring som visar sig i form av torrträd och relativt färska lågor. Överallt finns gammal död ved som mossiga lågor av tall och lumpade toppar från en historisk plockhuggningsepok. Här i tallskogarna vid Håvahögsten hittades ett mycket troligt fynd av tallstocksticka VU vilket i så fall är Rättviks kommuns första fynd. Denna vedsvamp har mikroskopierats av Sten Svantesson men han har även lämnat den vidare för ännu en mikroskopiering för säker artbestämning då den mikroskopiskt är närstående kolticka EN. Naturskogen i området visar sig ha höga naturvärden och ska bevaras så för att de svenska miljömålen och internationella naturvårdsavtal som ingått ska kunna levas upp till.

Artfynd

Blanksvart spiklav NT, kolflarnlav NT, vågig flarnlav NT, dvärgbägarlav NT, vedskivlav, vitgrynig nållav, garnlav NT, violettgrå tagellav NT, vedflamlav, blågrå svartspik NT, skinnlav, skuggblåslav, luddlav, korallblylav, liten spiklav, droptaggsvamp, blå taggsvamp NT, fläckporing VU, barkticka, rävticka, gräddporing VU, vedticka, nordtagg NT, gulporing NT, talltstocksticka VU, bollvitmossa, vedtrappmossa NT, knärot NT, jättesvampmal NT.

3. Väster om Storejen (2319 hektar)

Detta storområde är hjärtat i den norra delen av Oreskogen. Här finns redan idag ett reservatsförslag och Sveaskogs ekopark Ejheden. Så här stora sammanhängande gammelskogar är svårt att finna i övriga Dalarna och även i det svenska skogslandskapet. Talldominerade naturskogar som genom århundraden påverkats av skogsbränder har skapat ett skogsekosystem som hyser höga naturvärden. Ekosystemet har i och för sig blivit negativt påverkat av historiska dimensionsavverkningar och moderna gallringar här och var men här finns ändå allt man kan kräva av ett naturskogslandskap av idag. Här finns stavatallskogar där klena senvuxna tallar står tätt som tusenbrödrabestånd, insprängt finns gammeltallarna som monument från den äldre generationen tallskog, dessa gamlingar bär ofta spår av en eller flera bränder. Självgallringen pågår överallt och mindre mörghorrens gnagspår finner man på många torrträdd. Även i områden som gallrats pågår självgallring med torrträdd och lågor av klenare variant som resultat. De grövre och äldre varianterna av tallågor är mossiga vrak som under 1800-talet troligen var torrfuror som föll omkull för att idag vara växtplatser för en rad sällsynta och hotade arter. Ställvis är här så storblockigt att det är svårt att ta sig fram. De mossiga stenblocken bildar labyrinth i skogen med skrymslen och lodytor, perfekta förhållanden för intressanta fynd av lavar t ex. Lövinlaget är stort i hela området med aspkloner här och var som mindre lövbränneområden och grädde på moset i naturskogslandskapet.

Med denna stora areal av äldre skog, både påverkad och opåverkad finns enorma möjligheter att återskapa skogseldens dynamik på landskapsnivå. Här borde de skogar som gallrats i modern tid och även yngre tallskogar brännas för att återfå nya brandljud men framför allt mer död ved i skogen. Den döda veden har i och med gallringarna försvunnit ur skogen till

men för den biologiska mångfalden. Skogselden skulle vara chansen att kompensera för den negativa påverkan av mänsklig hand som pågått under det moderna skogsbrukets framfart. Detta enorma skogslandskap väster om Storejen måste skyddas i sin helhet. Delar av det ingår som skogar med höga naturvärden i Sveaskogs ekopark. Här finns allt som naturen behöver för att bevara skogsekosystemet funktionellt och hålla liv i en biologisk mångfald som hör taigan till. Med eldens och den mindre mörghorrens hjälp blir cirkeln sluten och livscykeln för tallskogens ekologi blir funktionell och levande.

Brandstubbe med 5 infallningar

Tallnatskog som självgallrar

Arter

Lunglav NT, skrovellav NT, dvärgbägarlav NT, vedskivlav, vågig flarnlav NT, kolflarnlav NT, tallticka NT, gräddporing VU, rävticka, mindre mörghorre, knärot NT.

4. Norr om Södra Ormtjärn

Området är en del av storområdet Norr om Tansen men beskrivs här på grund av de hot om avverkning som finns. Denna beskrivning gäller avverkningsanmälningen norr om Södra Ormtjärn. De rödgula snitslarna hänger kring tallnatskogar som delvis gallrats för omkring

20 år sen. Kring de gallrade delarna står stavatallskogen stamtät och med fina naturskogsstrukturer. Trots den utförda gallringen finns det även i den gallrade skogen fina naturvärden i form av enstaka överståndartallar men framför allt finns det död ved i alla nedbrytningsstadier. Området är storblockigt och blåbärsris dominerar fältskiktet och friskmossor i bottenskiktet. Området kallat Norr om Södra Ormtjärn är ett fint naturskogsområde som har höga naturvärden och för att bevara ett funktionellt ekosystem på landskapsnivå måste områden av denna klass bevaras som oaser av biologisk mångfald i ett annars mycket tårt skogslandskap sargat av den svenska skogsbruksmodellen med ett kalhyggeskogsbruk och en frihet utan ansvar.

Artfynd

Garnlav NT, kortskaftad ärgspik, gulnål, liten spiklav, lunglav NT, stuplav, kolflarnlav NT, vågig flarnlav NT, blanksvart spiklav NT, dvärgbägarlav NT, blågrå svartspik NT, gulporing NT, gräddporing VU, tallticka NT, dropptaggvamp, jordporing, jättesvampmal NT, bollvitmossa, nattviol.

5. Norr om Tansen (549 hektar)

På andra sidan sjön Tansen, norr om, finner vi detta sammanhängande gammelskogsområde. Liksom området Söder om Tansen domineras detta skogslandskap av tallens skogsmiljöer. I stort sett alla skogar är självföryngrade efter bränder på 1800-talet och dessförinnan. Brandspår hittas överallt och naturens gång visar sig genom självgallring där torrträd och klena lågor finns spridda i skogen. Mossiga tallågor av äldre typ hittas också överallt. Graninslag finns i svackor, bördiga sluttningar och kring bäckar. Lövträd finns och består av arter som björk, asp och sälg. Ställvis finns rikligt med asp där kloner bildats efter skogsbränderna och en känsla av lövbrännor i miniatyr ger mångfalden ett ansikte. Liksom inom flera av de utpekade områdena i Oreskogen finns även här skogar som är

genomgallrade under de senaste decennierna. Dock har dessa gallringar inte totalhavererat den biologiska mångfalden eller skogsekosystemet som kalhyggen gör. Däremot är skogarna negativt påverkade av dessa ingrepp då träd tagits ut ur skogen. Dessa träd skulle i naturlig utveckling varit framtidens döda ved och därmed viktiga bärare av biologisk mångfald samt grundstommen i skogens ekologi. Nu är ett flertal av dessa genomgallrade gammelskogar snitslade för avverkning vilket skulle vara förödande för skogsekologin i området. Däremot skulle en skogsbrand öka områdets värden än mer och bör återinföras snarast. Området måste skyddas för att ge landskapet de rätta förutsättningarna för att bevara skogsekosystemet och den tillhörande biologiska mångfalden. Förhoppningsvis skyddas delar redan av Ekoparksplanerna men hela området borde ingå.

Arter

Gulnål, kortskaftad ärgspik, garnlav NT, lunglav NT, stuplav, kolflarnlav NT, vågig flarnlav NT, blanksvart spiklav NT, liten spiklav, blågrå svartspik NT, jordporing, talticka NT, dropptaggsvamp, gulporing NT, gräddporing VU, bollvitmossa, vedtrappmossa NT, jättetickmal NT, nattviol.

6. Holmberget (121 hektar)

En ny skogsbilväg är byggd rakt igenom denna äldre tallnurskog som mest troligt uppkommit efter skogsbrand i slutet på 1800-talet. Tallskogen har blivit påverkad av gallring, kanske vid ett par tillfällen och kan vid första anblicken se ganska trivial ut. Men med lite skogsbiologisk kunskap framträder höga naturvärden här. Det finns spridda överståndare med brandljud och en hel del kolade brandstubbar. Här finns död ved i alla

nedbrytningsstadier men självklart inte i lika stora mängder som en orörd tallnatskog. Med tanke på historiken i skogen visar sig den döda veden innehålla ett flertal signal- och rödlistade arter, alla knutna till tallskogens ekologi. Här finns relativt mycket nyligen död tall i form av torrträd och en av tallnatskogens allra viktigaste invånare visar sig finnas i denna skog, nämligen mindre mörghorre (på bilden till höger nedan). Denna lilla skalbagge som hör denna miljö till fyller en viktig funktion i tallskogens ekologi genom att den hjälper till med dödandet av tallar samt att öka den biologiska mångfalden med sin närvaro. Området har höga naturvärden och ska bevaras som en naturskog för att de svenska miljömålen "levande skog" och "ett rikt djur- och växtliv" ska uppnås.

Smalfotad taggsvamp EN

Gnagspår av mindre mörghorre

Artfynd

Garnlav NT, vedskivlav, vågig flarnlav NT, kolflarnlav NT, liten spiklav, blågrå svartspik NT, blanksvart spiklav NT, kortskaftad ärgspik, vedflamlav, talltagel, skinnlav, lunglav NT, gulporing NT, jordporing, gräddporing VU, fläckporing VU, smalfotad taggsvamp EN (bild ovan), dropptaggsvamp, knärot NT.

7. Långängestjärn (49 hektar)

Intill genomfartsleden i detta levande skogslandskap, när man åker norrut mot nordligaste änden av Rättviks kommun, passerar man ett litet skogsområde som ligger öster om Långängestjärnen. Här står en fin naturskog opåverkad av modernt skogsbruk, uppkommen efter skogsbrand på 1800-talets andra hälft. Skogen domineras av gran men ställvis finns tallskogsdungar men också insprängda gammeltallar i granskogen. Lövinslaget är stort då i form av asp i olika grovlekar, spridda sälgar och framför allt ett oerhört fint klibbalkärr med gamla skrovelbarkiga klibbalar på socklar. Detta kärr ligger i ett källdråg med järnutfällning. Skogen är tät och självgallrar. Död ved finns i alla former och artfynden tyder på höga biologiska värden. Området ska skyddas för att bevara levande skog och biologisk mångfald i landskapet.

Artfynd

Liten spiklav, lunglav NT, stuplav, luddlav, gulnål, garnlav NT, vågig flarnlav NT, kolflarnlav NT, skinnlav, vedticka, rävticka, vedtrappmossa NT, knärot NT.

8. Söder om Tansen (1275 hektar)

Söder om sjön Tansen breder detta stora sammanhängande gammelskogsområde ut sig. Hela området domineras av tallskogar både opåverkade och påverkade av mänsklig aktivitet i modern tid. De påverkade skogarna är genomgallrade under de senaste 25 åren med följd att självgallringen och den färskt döda veden tagit fått stryka på foten. Gallringen med skogsmaskiner har också påverkat den gamla döda veden som körts sönder. Gallringar av detta slag missgynnar biologisk mångfald i skogen. De opåverkade skogarna däremot är

ogallrade och naturen får själv skapa förutsättningar för den mångfald av djur och växter som genom årtusenden har anpassat sig till naturens nycker och utveckling. Här och var finns även granskogsinslag, då främst kring bäckar och i bördigare sluttningar. Lövinslaget består av björk, asp och sälg. I området finns mycket spår av skogsbränder i historisk tid liksom i hela landskapet. Denna historik har skapat många substrat för sällsynta arter och naturvårdsbränning i delar av området vore att förordas. Ett mycket bra sätt att återinföra elden som en landskapsdanare samt en biologisk mångfaldsskapare. Om detta ska göra bästa möjliga nytta ska ungskogar av tall eller hårt gallrade tallskogar som är naturligt föryngrade brännas i första hand. De kvarvarande naturskogarna med höga naturvärden i form av kryptogamer knutna till död ved och gamla träd ska inte offras för eldens räkning. Elden ska skapa nya förutsättningar utan att släcka livet för den mångfald som redan finns. Området måste skyddas för att kunna leva upp till de råd om 20 % skyddad skog på landskapsnivå som forskarna nämner för att vi ska kunna leva upp till nationella miljömål och internationella naturvårdsavtal. Förhoppningsvis finns delar redan skyddade i den Ekopark som Sveaskog har skapat vid Ejheden och som detta område är en del av.

Skuggblåslav, signalart

Gräddporing rödlistad som VU

Arter

Vedflamlav, garnlav NT, vedskivlav, vågig flarnlav NT, kolflarnlav NT, dvärgbägarlav NT, liten spiklav, skinnlav, kortskaftad ärgspik, blågrå svartspik NT, skuggblåslav (bild ovan), vitgrynig nållav, lunglav NT, stuplav, gulnål, blanksvart spiklav NT, tallticka NT, gulporing NT, nordtagging NT, gammelgranskål NT, stjärntagging NT, gräddporing VU (bild ovan), vedtrappmossa NT.

9. Lilltrollmosseberget och Stortrollmosseberget (432 hektar)

Ett stort område som inte hunnits inventeras i sin helhet utan bara översiktligt besökts i sin hast. Området ingår i Sveaskogs Ekopark och intrycket är att här finns fina naturskogsvärden i form av opåverkade äldre skogar. Dominerad av tall men även inslag av gran och löv. Området blir en viktig passage för arter att förflytta sig i genom landskapet mellan de stora områdena i södra och norra delarna av Det levande skogslandskapet i norra Rättvik. Med andra ord utgör dessa en intressant del av den gröna infrastrukturen i skogslandskapet. Trots den lilla tiden för inventering av området måste det skyddas för att ge detta skogslandskap de rätta förutsättningarna för att bevara biologisk mångfald och ett funktionellt ekosystem. Arter har inte eftersökts men mer inventeringar bör göras i framtiden.

10. Hålskärstjärnarna väster om Gåsbergets NR (810 hektar)

Detta jätteområde hänger ihop med det unika Gåsbergets naturreservat som är en av landets allra finast utvecklade lövbränna med fantastiska aspskogar. Tillsammans med naturreservaten Trollmosseskogen och Gåsberget utgör detta område hjärtat av den södra delen av Det levande skogslandskapet i norra Rättvik. Skogarna kring Hålskärstjärnarna är mest troligen uppkommet efter samma skogsbrand som Gåsberget, 1888-års skogsbrand. I detta naturskogsområde dominerar barrskogen som tallskog, granskog och barrblandskog med inslag av lövträd. Det finns också små fläckar med nästan ren lövskog, lövbrännor i miniformat. Då modernt skogsbruk lyser med sin frånvaro i det inventerade området finns här stora naturvärden i form av naturskogsstrukturer, död ved, gamla träd och biologisk mångfald. Dock har detta naturskogslandskap krympt i en alarmerande takt på grund av stora och många avverkningar som skett de senaste 5-10 åren alldeles utanför det utpekade inventerade området.

Området har höga naturvärden och ska bevaras som en naturskog för att de svenska miljömålen "levande skog" och "ett rikt djur- och växtliv" ska uppnås.

Ett jättestort skogslandskap med obruten skogssiluett ligger strax väster om Gåsbergets naturreservat. Gåsbergets lövbränna är en av landets allra finast utvecklade naturliga lövbrännor och syns i Dalforslandskapet på långt avstånd om man står på en utsiktspunkt högt upp och blickar ut över området, särskilt på hösten då aspskogen lyser orange.

Vägg i vägg med detta oerhört fina naturreservat fortsätter naturskogarna obrutna västerut mot Notsjöberget. Dock dominerar barrblandskogen i detta landskap men insprängda finns små lövbrännor med aspdominans. Likaså finns lövträd som asp, sälg och björk spridda i barrblandskogen. Där källdråg eller bäckdråg finns dyker även klibbalen upp växandes på socklar. Tallskogen är dominant bland barrträden men det blandas friskt med gran, särskilt

där fuktigare terräng finns eller bördiga sluttningar.

Det är fantastiskt att under vandring i detta område kunna uppleva hur en naturskog skapas av de naturliga förutsättningarna som markens utseende ger. Självklart har brandens härjningar en lika stor del i hur detta stora sammanhängande skogslandskap ser ut.

Naturskog när den visar sig från sin bästa sida.

Området är en naturlig utökning av Gåsbergets naturreservat och ett mycket viktigt komplement till lövbrännan. Glädjande nog ingår huvuddelen av området i Bergviks egna avsättningar. Naturskogar av denna kaliber ska alltid skyddas då de är grunden till att vi ska kunna leva upp till våra miljömål.

Artfynd

Lunglav NT, stuplav, gulnål, brunpudrad nållav, violettgrå tagellav NT, garnlav NT, kolflarnlav NT, vågig flarnlav NT, liten spiklav, vedskivlav, kortskaftad ärgspik, blanksvart spiklav NT, dvärgbägarlav NT, varglav NT, dropptagsvamp, gulporing NT, vitplätt NT.

11. Flodsjöarna (89 hektar)

Ett av de mindre områdena i Det levande skogslandskapet i norra Rättvik men ligger strategiskt i området som en nordlig utpost från Brännvinsbergets tallnaturskogar. Den förlänger också gammelskogens utbredning mot norr, som en knutpunkt mellan de södra större sammanhängande områdena och de i norra delarna. Tallskogen här vid Flodtjärnarna är påverkad av gallringar för omkring 20-30 år sen men inte överallt. Ställvis är det fina opåverkade delar i skogen. Möjligen kan skogen ha gödslats vilket är negativt för marksvampar men påverkar inte lavar och vedsvampar i samma grad. Gallringen är värre för dessa, den döda vedens invånare, arters vidkommande. Dock finns det en hel del död ved kvar i området, både som självgallrande tallar ur den befintliga trädgenerationen men också mossiga grövre lågor från den historiska generationen tallar. Dessa törvedsstockar som legat döda i mer än 100 år är den biologiska mångfaldens väktare och kommer att hålla ut tills den befintliga generationen tall kommer att dela med sig av substrat för framtiden. Detta pågår i sakta mak men tallskogens ekosystem har inte bråttom. Det tar den tid det tar och under denna process gläds många andra arter för att naturen får sköta sig själv i sin egen takt. Inslag av asp, björk och sälg finns och tillsammans med brandstubbar och kolnad ved på lågor visar på den brandhistorik som finns i skogen. Området måste skyddas för att bevara tallskogens ekosystem på landskapsnivå och därmed ge den biologiska mångfalden en chans att leva vidare och därmed leva upp till miljömål och internationella åtaganden.

Arter

Garnlav NT, skinnlav, lunglav NT, talltagel, liten spiklav, vågig flarnlav NT, kolflarnlav NT, vedskivlav, bårdlav, kortskaftad ärgspik, dvärgbägarlav NT, vedflamlav, blågrå svartspik NT, vedticka, nordtagging NT, gulporing NT, gräddporing VU, fläckporing VU, gränsticka NT, dropptaggsvamp, vedtrappmossa NT.

12. Idsjöarna väster (51 hektar)

Här står fina tallnatskogar på en storblockig moränmark. Död ved finns i alla dess nedbrytningsstadier. Det finns spridda gammeltallar bland de stora blocken i området. Lavar och blåbärsris växlar om vart annat i skogens botten och fältskikt. Besöket i området blev kortvarigt då mörkret på senhösten lade sig fort. Men den korta tiden räckte gott och väl för att förstå hur fin skogen är och vilka naturvärden som finns. Norr om det utritade området höll skogsmaskinerna på att avverka liknande skog.

Artfynd

Fläckporing VU, gräddporing VU, vågig flarnlav NT.

13. Sumparna väster om Hållåhedens NR (51 hektar)

Vid naturreservatet Hållåheden finns tallnatskogar på storblockig mark. Här finns olikåldrighet, stamdiameterspridning och död ved. Alla är de kriterier på att naturen fått sköta sig själv under lång tid i skogen. Den döda veden finns i alla dess former och nedbrytningsstadier. Torrträd där den mindre mörghorrens gnagspår ses, kläna självgallrade lågor är den döda veden skapad under de senaste decennierna medan brandstubbar och mossiga tallågor har sin grund i historiska händelser från förra århundradet och ännu längre sen tillbaka. De mossiga blocken skapar även de en mosaik av livsmiljöer i denna tallnatskog. Fuktighet, skrymslen och skuggiga lodväggar blir intressanta mikrobiotoper för mossor och lavar.

Hela området måste lämnas orört på grund av dessa höga naturvärden samt det perfekta komplementet det utgör till det redan befintliga naturreservatet. En utökning av nämnda reservat är att förorda då det blir en långsiktig skyddsform vilket gynnar miljömålen Levande skog och Ett rikt djur- och växtliv.

Arter

Blanksvart spiklav NT, garnlav NT, vågig flarnlav NT, dvärgbägarlav NT, nordtagging NT, gräddporing VU, dropptaggsvamp.

14. Vangsjölikten (27 hektar)

Området utgörs av en, till största delen brant sluttande, åsrygg som är täckt med gammal barrskog och sträcker sig i nordvästlig-sydöstlig riktning. I området sydöstra ände och längs åsens nordöstliga sluttning dominerar gran, i övrigt tall. Granarna är höga, grova och rätstammiga medan tallarna till stora delar tämligen senvuxna. Träden är inte så grova men många av dem är troligen ändå gamla. Det finns en hel del död ved i alla stadier av nedbrytning av båda trädslagen, vars grovlek i stort sett korresponderar mot de respektive trädskikten. I den nordöstliga sluttningen finns ett visst inslag av sälk och asp. Dessa träd är ofta gamla och grova och det finns en del likaledes grov död ved av dem. Området är ett skyddsvärt skogsområde med en mångfald som idag är ovanlig i

skogslandskapet. Vangsjöklikten är delvis utpekad som nyckelbiotop men hela området måste skyddas helt och hållet.

Arter

Garnlav NT, vedflamlav, lunglav NT, luddlav, korallblylav, vedskivlav, kortskaftad ärgspik, gröntagging NT, barkticka, gropticka VU, gulporig ticka EN, gränsticka NT, tallticka NT, blå taggsvamp NT, knärot NT, reliktbock NT.

15. Brännvinsberget och norrut (831 hektar)

Detta skogsområde domineras av tallskogar. I stort sett har dessa skogar fått leva sitt eget liv i mångt och mycket. Dimensionsavverkning och plockhuggning har självklart påverkat i historisk tid. Men tallskogsekologin finns kvar och grundar sig framför allt på en brandhistorik. Kolade stubbar finns överallt och enstaka överståndartallar har invallade brandljud. Den gamla döda veden finns som brandstubbar, dimensionsavverkningsstubbar, lumpade toppar och mossbevuxna lågor. Samtidigt finns en hel del nyligen död ved i form av torrträd och klenare lågor vilket tydligt visar på att naturliga processer som självgallring pågår i skogen. Området har höga naturvärden och ska bevaras som en naturskog för att de svenska miljömålen "levande skog" och ett rikt djur- och växtliv" ska uppnås.

Artfynd

Liten spiklav, skinnlav, vedflamlav, vågig flarnlav NT, kolflarnlav NT, kortskaftad ärgspik, lunglav NT, bårdlav, blågrå svartspik NT, vedskivlav, dvärgbägarlav NT, talltagel, garnlav NT, violettgrå tagellav NT, gulporing, vedticka, gränsticka, gräddporing VU, fläckporing VU, nordtagging NT, vedtrappmossa NT.

16. Filingsåsen-Svartbrunnen (427 hektar)

Området är en svag nordsluttning med högproduktiv tallskog med naturskogskaraktär. Fältskiktet domineras av blåbärsris och därunder är det friskmossor. Skogen har blivit påverkad av någon slags skogsbruksåtgärd då här är ganska glest. Men här finns gamla träd varav flera har invallade brandljud. Den döda veden finns i alla dess former, högstubbar, torrträd och lågor. De olika nedbrytningsstadierna är också representerade, allt från nyligen dött träd till mossbevuxna lågor som är dryga 100 år gamla.

I norr går sluttningen över i en plan hed med tallskog på den privatägda marken som gränsar till Sveaskogs ägor. Den privata marken är storblockig och naturskogsartad. Stora mängder brandstubbar finns liksom högstubbar och torrträd. Spridda äldre tallar står kvar som överlevare från den historiska branden.

I området finns många mosslågor av tall varav en av dem hyser den mycket sällsynta koltickan *Gloeophyllum carbonarium* (EN). Fyndet är Dalarnas andra fynd genom tiderna och landets 12:e fynd. Sverige är det land i Europa som har allra flest fynd av denna sällsynta vedsvamp, som enbart växer på brandpåverkad, kolad av en dåtida skogsbrand, gammal tallved.

Det privata skiftet övergår, ju längre österut man kommer, i en mer grandominerad skog som är helt orörd av modernt skogsbruk. Skogen är tätvuxen med en underväxt av ett tusenbrödrabestånd av gran så kallad stavagran. Slutenheten och flerskiktningen är tydliga bevis på långvarig frånvaro av skogsbruk och höga naturskogsvärden har utvecklats. Dock är en nybyggd väg indragen österifrån in i detta fina skogsområde.

Hela området har höga naturvärden och ska bevaras som en naturskog för att de svenska miljömålen "levande skog" och "ett rikt djur- och växtliv" ska uppnås.

Artfynd

Skinnlav, garnlav NT, violettgrå tagellav NT, vedskivlav, kolflarnlav NT, vågig flarnlav NT, gulnål, varglav NT, vedflamlav, kortskaftad ärgspik, nordtagging NT, fläckporing VU, dropptaggsvamp, gränsticka NT, vedticka, gräddporing VU, stjärntagging NT, gulporing NT, spadskinn VU, kolticka EN, blågrå svartspik NT, skuggblåslav.

17. Notsjöberget (411 hektar)

Detta område är rätt stort i areal men uppsplittrat på grund av stora hyggen och stora sentida ingrepp av modernt skogsbruk. De skogar som fortfarande finns kvar är högklassigt intressant ur biologiskt perspektiv. Ställvis finns här stavatallskogar som är opåverkade av det moderna industriskogsbruket. Andra delar är mest troligen frösådda i början av 1900-talet men med inslag av äldre tallar som överlevt en historisk skogsbrand. Här och var dominerar den storblockiga terrängen medan andra delar har de stora blocken utspridda här och var. Död ved finns i alla nedbrytningsstadier och grovlekar. Det är brandstubbar, högstubbar, torrträd, självgallrade lågor och gamla mossiga lågor. På mer produktiva sluttningar dominerar granen och lövträd som asp, sälk och björk dyker upp här och var. I det utritade området finns mindre områden som påverkats av gallring och avverkning men med tiden får dessa skogar utvecklas fritt eller förhoppningsvis kanske de blir brända av naturen självt eller genom en naturvårdsbränning.

Området ska lämnas till fri utveckling och skyddas från skogsbruk för att nationella miljömål och internationella åtaganden om bevarande av biologisk mångfald ska kunna levas upp till.

Dvärgbägarlav NT

Artfynd

Garnlav NT, stuplav, liten spiklav, skinnlav, lunglav NT, vågig flarnlav NT, kolflarnlav NT, vedskivlav, dvärgbägarlav NT (bild ovan), sotlav, gytterlav, blågrå svartspik NT, kortskaftad ärgspik, vedtrappmossa NT, flagellkvastmossa, gräddporing VU, fläckporing VU, gulporing NT, gammelgranskål NT, doftskinn NT.

18. Lomvikstjärnarna (305 hektar)

Detta område bildar tillsammans med Notsjöberget och Söder om Stora Tjädersjön ett genuint tallskogslandskap med gammelskog och höga biologiska värden. De tre områdena hänger fint ihop i en grön infrastruktur och en ekologisk funktionalitet finns som också inbegriper Gåsbergets naturreservat och i vidare utsträckning till Trollmosseskogens naturreservat.

Lomvikstjärnarna är liksom de närliggande utpekade områdena ett tallskogsområde med ömsom påverkade och ömsom orörda tallskogar. Landskapet är blockigt och skogen senvuxen och klen. I området finns gott om spår efter historiska bränder och historiskt skogsbruk i form av brandstubbar och dimensionsavverkningsstubbar. Död ved finns spritt i området men det finns även områden där den döda veden lyser med sin frånvaro. Dessa områden är ofta påverkade av skogsbruk i modern tid, gallringar och städning vilket negativt påverkar skogens mångfald. För att kompensera för dessa negativa åtgärder och för att få en kickstart för tallskogens ekosystem ska trivialare tallskogar som dessa brännas. Skogselden skapar död ved och ger de träd som överlever ett litet försprång i tillväxten samt möjligheten att bilda kådrik ved som i nästa fas blir så kallad törved. Den vedstruktur som i tallskogen är bäraren av biologisk mångfald tack vare sin rötbeständighet. Bränning norr om Stora Tjädersjön vore förträffligt och är ett välavgränsat skogsområde som påverkats av modernt skogsbruk. Ändå finns här rätt förutsättningar för framtida höga biologiska tallskogsvärden.

Liksom alla utpekade områden i denna rapport måste Lomvikstjärnarna skyddas i någon form. Detta för att de svenska miljömålen om "levande skog" och "ett rikt djur- och växtliv" ska kunna nås. Samtidigt som internationella åtaganden om stopp för utarmningen av biologisk mångfald och Nagoyaavtalets 17 % av landarealen skyddad i ekologiskt representativa naturtyper ska kunna bli uppnått och en grön infrastruktur ska bli funktionell.

Arter

Vedskivlav, kolflarnlav NT, vågig flarnlav NT, vedticka, området behöver inventeras mer på just arter.

19. Söder om Stora Tjädersjön (391 hektar)

Oerhört fina tallnatskogar som i norra delen tråkigt nog blivit påverkade av gallringar under de senaste decennierna. Men stora delar är skogarna opåverkade av modernt skogsbruk. Stammarna står tätt, stavatallskog, och mossiga block förgyller naturskogskänslan. Spridda gammeltallar finns men inga är riktigt grova. Skogsmarken är mager och skogen är inte högvuxen. Tusenbrödrabeståndet av tall är stamtätt och självgallring pågår på många platser. Tecken på historiskt skogsbruk finns i form av dimensionsavverkningsstubbar och lumpade toppar från plockhuggningsepoken under 1800-talet. Död ved finns också som torrträd av både nyligen döda tallar och gamla torrfuror som stått där som skelett under flera hundra år. De gallrade områdena i norr bör brännas för att hålla liv i brandhistoriken och återskapa den brända skogens ekologi med tillhörande död ved samt de djur och växter som hör därtill men också för de lövföryngringar som förhoppningsvis blir till i framtiden. Hela området måste skyddas för att bevara ett rikt djur- och växtliv samt att leva upp till internationella åtaganden om att bevara biologisk mångfald.

Arter

Vedskivlav, vågig flarnlav NT, kolflarnlav NT, dvärgbägarlav NT, blanksvart spiklav NT, blågrå svartspik NT, talltagel, liten spiklav, garnlav NT, skuggblåslav, violettgrå tagellav NT, lunglav NT, jättesvampmal NT, dropptaggsvamp, vaddporing NT, nordtagg NT, gräddporing VU, gulporing NT, spadskinn VU, taigataggsvamp EN.

Slutord

Än en gång visar det sig att det fortfarande finns landskapsområden som skulle kunna vara förebilder för hur ett ekologiskt funktionellt skogslandskap ska se ut.

Oreskogen och Vildmarksriket har många likheter, de ligger långt ifrån kommunernas huvudorter, långt från allfarvägarna och i landskap där bebyggelsen lyser med sin frånvaro. Sådant kan vara goda signaler för framtida inventeringar av skogslandskap som kanske kan hysa biologiska värden av nationellt intresse.

Oreskogen har allt som behövs för att kunna bevara ett ekologiskt funktionellt skogslandskap. Men då får inga av de utpekade områdena i denna rapport avverkas. De avverkningsåtgärder som görs i andra skogar måste ta rätt hänsyn för att de utpekade områdena plus de redan skyddade, allt som allt cirka 21 % av landskapet, ska vara nog för att bevara levande skogar och ett rikt djur- och växtliv.

Det vore intressant att återfå elden som en landskapsdanande biologisk kraft vilket den visat sig vara i historisk tid. Här finns spår från ett stort antal olika bränder under tidigare sekel. Länsstyrelsen i Dalarna har gjort flera naturvårdsbränningar av stående skog i sina naturreservat och nu återstår bara att få avnjuta Sveaskogs stora bränningsprojekt i sin Ekopark Ejheden. Branden ger de förutsättningar som behövs för framtiden för att ett stort antal sällsynta och rödlistade djur och växter ska kunna ha en långsiktig framtid i detta stora landskapsområde.

Mer ingående inventeringar behöver göras i de utpekade områdena för att få in mer av de artfynd som troligen finns spridda i dessa gammelskogar. Ju mer kunskap om skogen man har desto bättre beslut kan man göra.

Denna rapport är ett inspel om den biologiska kunskapen om skogsmiljöerna i Oreskogen. Den är även ett exempel på hur vi i Sverige kan arbeta för att vi ska kunna nå våra demokratiskt beslutade miljömål samt de internationella åtaganden vi tagit på oss att skydda minst 17 % av landarealen i ekologiskt representativa naturtyper samt att stoppa utarmningen av biologisk mångfald.

Ett framtida arbete för att bevara Oreskogens skogsekosystem är just ett sådant tillfälle där alla aktörer kan dra sitt strå till stacken för att nå dessa miljömål och åtaganden. Med denna rapport har Naturskyddsföreningen i Rättvik tagit första steget och påbörjat sin del av arbetet och jag är glad att jag fått vara en del av detta initiativ.

/Sebastian Kirppu
Inventerare och rapportförfattare

Bilder från Oreskogen – ett levande skogslandskap i norra Rättvik

Tallnurskog och död ved.

Hänglavrik naturskog av gran.

Naturskog med lövbrännekaraktär.

Gammal tallnurskog.

Hypocenomyce antracophila och *A. castaneocinerea* båda NT

Lunglav NT

Tabell 1. Artlista från inventeringarna i det levande skogslandskapet i norra Rättvik.
Hotkategorier enligt Gärdenfors m.fl. 2010. NT = nära hotad, VU = sårbar, EN = starkt hotad.
Icke rödlistade arter utgör signalarter för skyddsvärd skog (Nitare 2000).

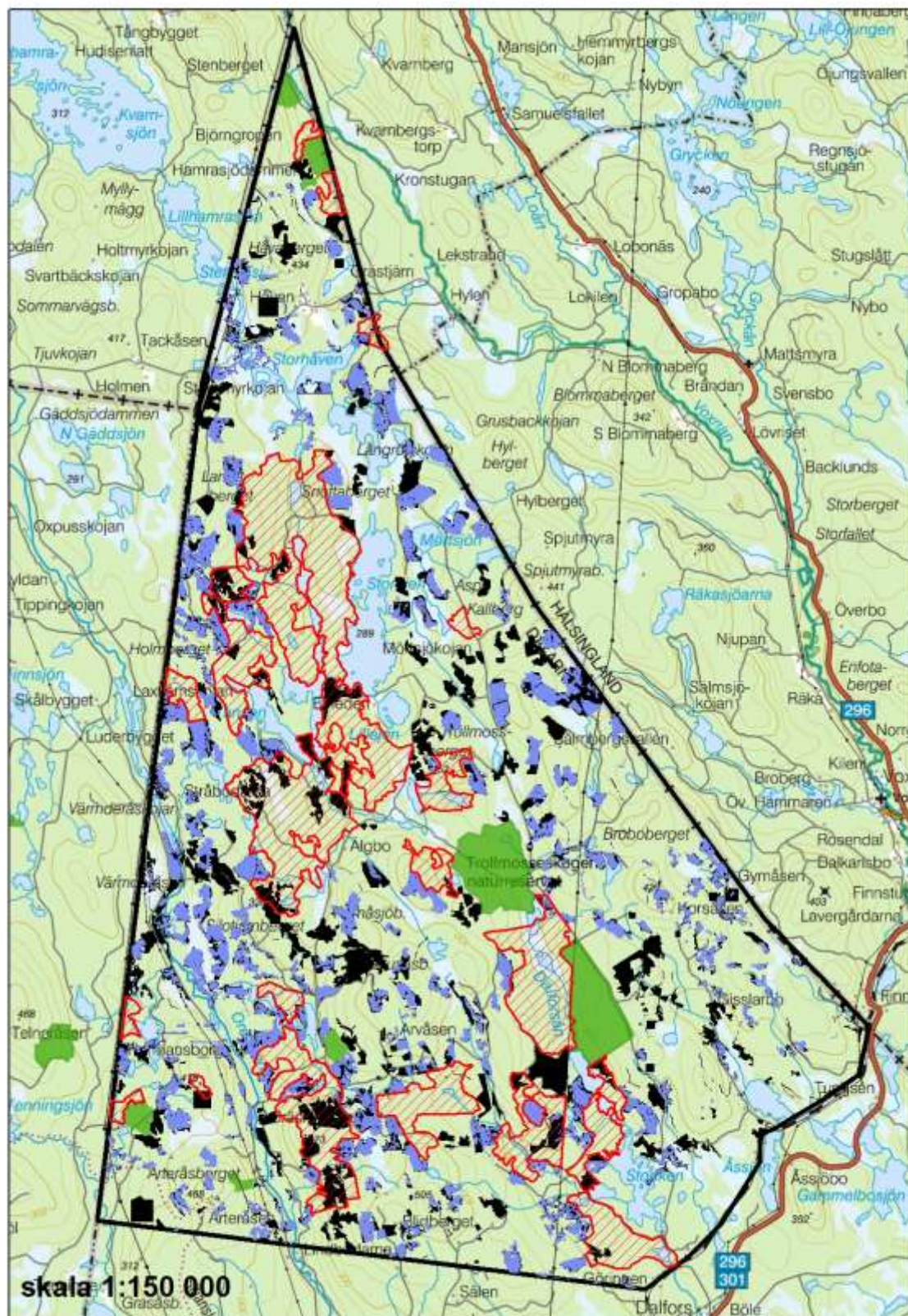
Artgrupp/namn	Vetenskapligt namn	Hotkategori
Lavar		
Garnlav	<i>Alectoria sarmentosa</i>	NT
Violettgå tagellav	<i>Bryoria nadvorni</i>	NT
Talltagel	<i>Bryoria fremontii</i>	
Nästlav	<i>Bryoria furcellata</i>	
Kolflarnlav	<i>Hypocenomyce antracophila</i>	NT
Vågig flarnlav	<i>Hypocenomyce castaneocinerea</i>	NT
Vedskivlav	<i>Hertelidea botryosa</i>	
Vedflamlav	<i>Ramboldia elabens</i>	
Skuggblåslav	<i>Hypogymnia vittata</i>	
Lunglav	<i>Lobaria pulmonaria</i>	NT
Skrovellav	<i>Lobaria scrobiculata</i>	NT
Stuplav	<i>Nephroma bellum</i>	
Luddlav	<i>Nephroma resupinatum</i>	
Bårdlav	<i>Nephroma parile</i>	
Dvärgbägarlav	<i>Cladonia parasitica</i>	NT
Kortskäftad ärgspik	<i>Microcalicium ahlneri</i>	
Liten spiklav	<i>Calicium parvum</i>	
Blanksvart spiklav	<i>Calicium denigratum</i>	NT
Blågrå svartspik	<i>Chaenothecopsis fennica</i>	NT
Korallblylav	<i>Parmeliella triptophylla</i>	
Vitgrynig nållav	<i>Chaenotheca subroscida</i>	
Skinlav	<i>Leptogium saturninum</i>	
Gytterlav	<i>Proopannaria pezosoides</i>	
Sotlav	<i>Cyphelium inquinans</i>	
Gulnål	<i>Chaenotheca brachypoda</i>	
Brunpudrad nållav	<i>Chaenotheca gracillima</i>	
Mossor		
Bollvitmossa	<i>Sphagnum wulfianum</i>	
Flagellkvastmossa	<i>Dicranum flagellare</i>	
Vedtrappmossa	<i>Anastrophyllum hellerianum</i>	NT
Svampar		
Dropptaggsvamp	<i>Hydnellum ferrugineum</i>	
Blå taggsvamp	<i>Hydnellum caeruleum</i>	NT
Smalfotad taggsvamp	<i>Hydnellum gracilipes</i>	EN
Taigataggsvamp	<i>Phellodon secretus</i>	EN
Spadskinn	<i>Steropsis vitellina</i>	VU
Vitplätt	<i>Chaetodermella luna</i>	NT
Tallticka	<i>Phellinus pini</i>	NT

Gropticka	<i>Oligoporus guttulatus</i>	VU
Vedticka	<i>Phellinus viticola</i>	
Gränsticka	<i>Phellinus nigrolimitatus</i>	NT
Gräddporing	<i>Cinereomyces lenis</i>	VU
Fläckporing	<i>Antrodia albobrunnea</i>	VU
Nordtagging	<i>Odonticum romellii</i>	NT
Gammelgranskål	<i>Pseudographis pinicola</i>	NT
Rävticka	<i>Inonotus rheades</i>	
Barkticka	<i>Oxyporus corticola</i>	
Gulporing	<i>Junghuhnia luteoalba</i>	NT
Kolticka	<i>Gloeophyllum carbonarium</i>	EN
Gulporig ticka	<i>Diplomitoporus flavescens</i>	VU
Tallstocksticka*	<i>Gloeophyllum protractum</i>	VU
Jordporing	<i>Byssocorticium molliculum</i>	
Doftskinn	<i>Cystostereum murrain</i>	NT
Stjärntagging	<i>Asterodon ferruginosus</i>	NT
Insekter		
Jättesvampmal	<i>Scardia boletella</i>	NT
Mindre mörghorre	<i>Tomicus minor</i>	
Reliktbock	<i>Nothorhina punctata</i>	NT
Bronshjon	<i>Callidium coriaceum</i>	
Kärlväxter		
Nattviol	<i>Platanthera bifolia</i>	
Knärot	<i>Goodyera repens</i>	NT
Fåglar		
Tretåig hackspett	<i>Picoides tridactylus</i>	NT
Lavskrika	<i>Perisoreus infaustus</i>	NT
Kungsörn	<i>Aquila chrysaetos</i>	NT

*vid första mikroskopieringen blev resultatet tallstocksticka men troligen ska ännu en mikroskopiering göras då tallstocksticka och kolticka är mycket närstående arter.

Avverkningsanmälningar och avverkningsanmälningar

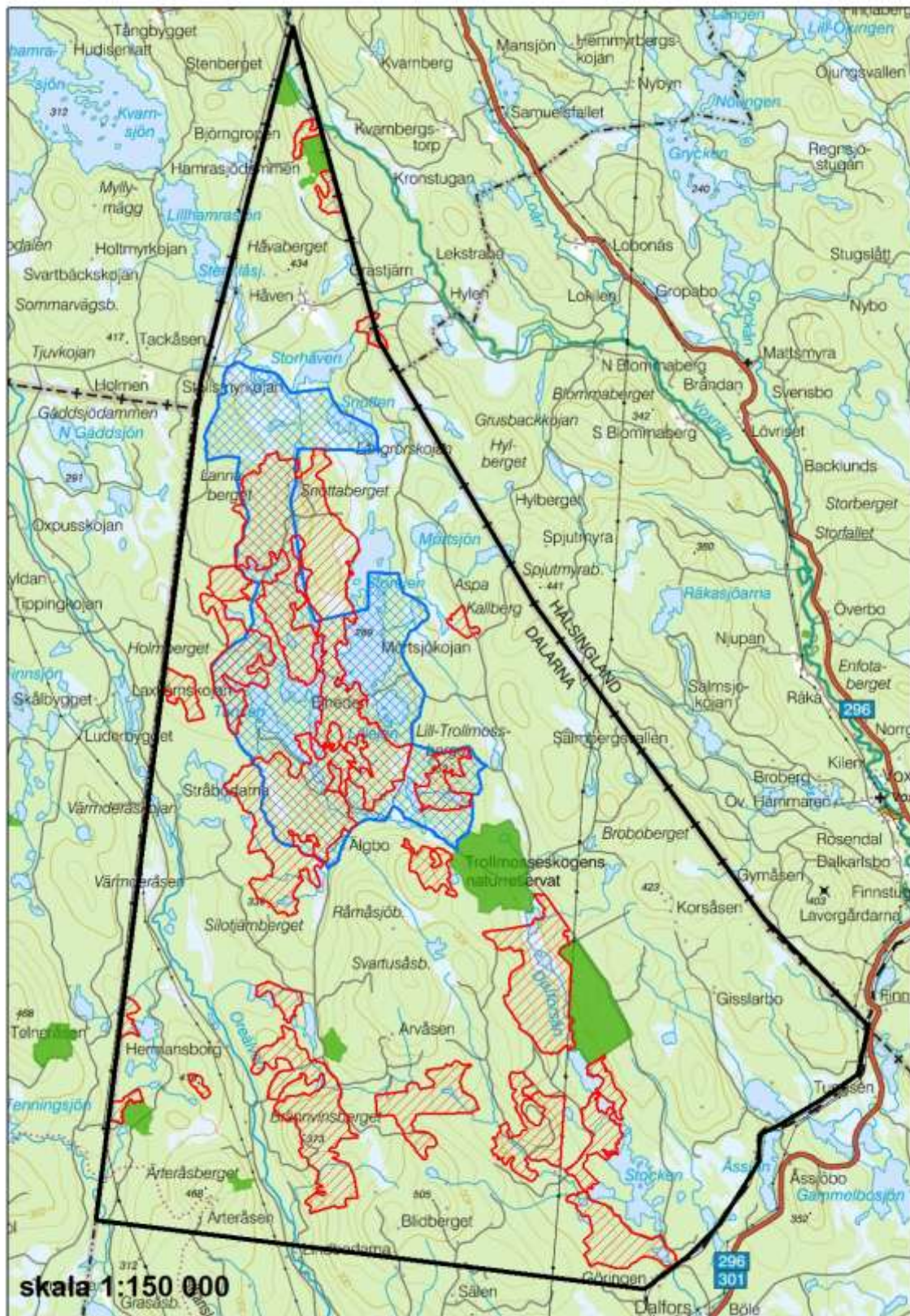
Avverkningsanmälningar (svart) och avverkningsanmälningar (blått) som gjorts i Det levande skogslandskapet i norra Rättvik sedan 1998 (dock inte helt uppdaterad). Naturservat är grön färg. Denna rapport utpekade skogar är rödstrerade. Som synes finns flera avverkningsanmälningar inom utpekade områden.

Ekopark Ejheden

Ekopark Ejheden där ca 50% av arealen skog ska användas till naturvård (blåstrerat). Gröna ytor är naturreservat och röda ytor är skyddsvärda skogar.

Alla skyddsvärds skogar som ligger innanför Ekoparkens gränser bör avsättas av Sveaskog.

Litteratur

- Angelstam, P. och Andersson, K.** 2013. Gröna infrastrukturer för biologisk mångfald i Dalaskogarna: har habitatnätverk för barrskogsarter förändrats 2002-2012? Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU)
- Ax, P. och Kirppu, S.** 2011. Inventering av kungsörn i riksintresseområden för vindkraft i Rättvik, Mora och Orsa. Rapport 2011:22, Länsstyrelsen i Dalarnas län.
- Gärdenfors, U.** (red.) 2010. Rödlistade arter i Sverige. Artdatabanken, SLU, Uppsala.
- Hedgren, O.** 2012. Insekter på död tall och brandfält i Dalarna 2011. Länsstyrelsen Dalarna , Miljöenheten. Rapport 2012: 16.
- Kirppu, S. & Oldhammer, B.** 2010. Vildmarksriket. Skyddsvärda naturskogar i gränstrakterna av Mora-Vansbro-Leksand. Inventeringsrapport. Miljökontoren.
- Lundqvist, R.** 1986. Gåsberget- en skogsbiologisk inventering. Miljövårdsenheten, Länsstyrelsen i Dalarna, Falun. Rapport N 1986:4.
- Lundqvist, R.** 2007. Vallgångens trädristningar. I Människan och faunan, Etnobiologi i Sverige del 3. (flest ristningar i Sveriges finns i norra Rättvik)
- Nitare, J.** 2000. Signalarter. Indikatorer för skyddsvärd skog. Skogsstyrelsen
- Oldhammer, B. & Johansson, P.** 2004. I vargens spår – vandringar i Furudalsreviret. Rättviks naturskyddsförening. (flera texter om skog och brand i norra Rättvik)
- Sveaskog,** 2007. Ekoparksplan Ejheden. Sveaskog
- Wikars, L.-O.** 2006. Vedskalbaggar i Gåsbergets och Trollmosseskogens naturreservat, Ore socken, Rättviks kommun: en utvärdering av tidigare insektsinventeringar och utförda naturvårdsbränningar. Miljövårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarnas län, Rapport 2006: 35.
- Wikars, L.-O.** 2008. Brandskador på tall och vedinsekter i tre naturvårdsbrända områden i Gåsberget och Trollmosseskogens naturreservat, Rättviks kommun. Länsstyrelsen Dalarnas län Miljövårdsenheten, (opubl. stencil).
- Wikars, L.-O.** 2009. Brandinsekter i Dalarna och dess gränstrakter 1990-2008. En sammanställning med en analys av två decenniers artdata. Länsstyrelsen Dalarna, Naturvårdsenheten Rapport 2009: 18.
- Wikars, L.-O.** 2009. Vedskalbaggar i Hamra nationalpark, Gävleborgs län. Länsstyrelsen i Gävleborgs län. Rapport 2009: 14.
- Wikars, L.-O.** 2013. Raggbock, hotad skalbagge i Dalarna. Åtgärdsförslag i fyra skogslandskap. Länsstyrelsen Dalarna, Naturvårdsenheten Rapport 2013: 1.

Oreskogen har negativt påverkats av det moderna industriella skogsbruket. Det finns ett överhängande hot om att den skogsekologi som har sin hemvist i denna del av vår kommun och vårt län, kan gå förlorad om inte något görs. Alltför små skogsområden är skyddade i Sverige för att vi ska kunna leva upp till våra nationella miljömål. Vi kommer heller inte leva upp till de internationella åtaganden vi tagit på oss för att bevara den gemensamma naturen i ett funktionellt tillstånd för kommande generationer.

Med denna rapport vill Naturskyddsföreningen visa på att det finns hopp för åtminstone denna del av Dalarna där vi skulle kunna dra vårt strå till stacken för att kunna nå de miljömål som vi och världen så väl behöver.

Förhoppningen är att denna rapport ska ge viktig information till alla de aktörer som måste engagera sig i det arbete som är så viktigt för oss alla – ett fungerande ekosystem!

